

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
SOOME-UGRI OSAKOND

Karmen Kaljula

**DIALOOGIPARTIKLID ARMASTUSE- JA SÕJATEEMALISTES
NETIVESTLUSTES**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Hanna Jokela

TARTU 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. NETIKEELE SUHE SUULISE JA KIRJALIKU KEELEGA	5
1.1. Suulise ja kirjaliku keele suhtest Soome keeleteaduses	5
1.2. Internetis kasutatav keel	8
1.3. Foorumite keel ja selle omapära.....	9
2. DIALOOGIPARTIKLITEST	11
2.1. Milleks meile dialoogipartiklid?	11
2.2. Varasemad uurimused.....	12
2.3. Dialoogipartiklid soome keeles	14
3. DIALOOGIPARTIKLID SOOME NETIKEELES.....	18
3.1. Internetifoorumi Suomi24 vestlused uurimistöö materjalina	18
3.2. Levinuimad dialoogipartiklid soome netikeeles.....	19
3.2.1. <i>No</i>	20
3.2.2. <i>Niin</i>	23
3.2.3. <i>Kyllä</i>	24
3.2.4. <i>Joo</i>	25
3.3. Partikliahelad.....	26
3.4. Muid partiklilaadseid nähtusi ja interjektsioone soome netikeeles.....	26
3.5. Tähelepanekuid soome netikeelest.....	27
KOKKUVÕTE	28
KIRJANDUS	29
DIALOGIPARTIKKELIT RAKKAUS- JA SOTATEEMAISSA	
VERKKOKESKUSTELUISSA	32

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida soome keele dialoogipartiklite esinemist soome netikeeles. Dialoogipartiklid on tavaliselt suulisele keelele omane nähtus, kuid need on levinud ka netikeeles. Uurimistöös annangi ülevaate dialoogipartiklite kasutamisest ja levikust soome netikeeles.

Uurimiseks kasutan materjali, mis on kogutud internetifoorumist Suomi24. Materjal on kogutud lähtudes teemadest, milleks on sõda ning armastus. Teemad olen valinud eeldusel, et need tekitavad inimestes emotsioone, mille tagajärjel leiab foorumis aset spontaanne ja emotsionaalne vestlus ja see võiks esile kutsuda dialoogipartiklite kasutamist. Kõik käsitletud foorumipostitused on internetis avaldatud 2013. aasta detsembrikuus.

Uurimistöös toetun põhiliselt soome keele grammatikale „Iso suomen kielioppi“ (edaspidi ISK) ning Auli Hakulise ja Marja Leena Sorjose uurimistöödele vestlusanalüüsist ja suulisest keelest. Dialoogipartikleid on uuritud tavaliselt osana vestlusanalüüsist, seega on töö kirjutamisel toetunud ka vestlusanalüüsi käsitlevatele uurimistöödele. Samuti toetun uuematele uurimustele soome netikeelest (Vauras, Kukko).

Töö uurimisküsimused ja -eesmärgid on järgnevad:

1. Kui levinud on dialoogipartiklite kasutamine soome netikeeles?
2. Millised on tavalisemad dialoogipartiklid soome netikeeles?

Töö esimeses peatükis annan ülevaate sellest, kuidas netikeel suhestub kõne- ja kirjakeelega. Samuti selgitan, millist mõju avaldab internet inimese keelekasutusele. Teises peatükis keskendun dialoogipartiklitele soome keeles. Tutvustan varasemaid

uurimusi soome keele dialoogipartiklitest, soome keeles esinevaid dialoogipartikleid ning kirjeldan nende funktsioone. Kolmandas peatükis annan ülevaate uuritavas materjalis esinevatest dialoogipartiklitest. Lisaks annan ülevaate muudest suulisele keelele omastest nähtustest, mis uurimismaterjalis esinevad.

Internetisuhtlust, netikeelt ja dialoogipartikleid on uuritud alates 1990. aastatest üsna palju nii Soomes kui ka mujal maailmas. Uuritud on ka soome suulise ja kirjaliku keele suhet ning kirjakeele erinevaid variante. Uurimistööd, mis keskenduks aga soome keele dialoogipartiklitele netikeeles pole veel tehtud.

1. NETIKEELE SUHE SUULISE JA KIRJALIKU KEELEGA

Selles peatükis selgitan, kuidas on käsitletud soome suulise ja kirjaliku keele suhet. Samuti arutlen selle üle, kuidas mõtestada netikeele olemust ning milliseid suulise ja kirjaliku keele elemente see sisaldab.

Elektroonilisest keskkonnast tulenevad kitsendused, mis avaldavad keelele mõju. Taolisi kitsendusi ei esine tavapärasel suulises või kirjalikus suhtluses. Elektrooniliselt saadetud sõnumid ei ole standardselt kirjalikud ega suulised ja sellist suhtlust ei ole võimalik nimetada rangelt suuliseks, kuna vestlejad ei näe ega kuule üksteist. Samuti pole võimalik pidada elektroonilist suhtlust rangelt kirjalikuks, sest elektrooniline suhtlus toimub tihti reaalsajas ning on vahetum. Puudub kirjalikule keelele omane teksti planeerimine, toimetamine ja parandamine, mida tavaliselt tehakse isegi mitteametlike tekstide puhul. (Belmore, Collot 1996: 14)

1.1. Suulise ja kirjaliku keele suhtest Soome keeleteaduses

Suulise ja kirjaliku keele erinevus seisneb selles, kuidas keelt vahendatakse ja vastu võetakse. Kirjaliku keele omaduseks on, et seda saab planeerida ja parandada. Spontaanses kõnes esineb aga kõnevooru suunavaid keelenähtusi ja parandusi. Teine erinevus on see, et vestluses kuuleb osapool kõnet vaid ühe korra. Kirjaliku teksti lugejal on aga tavaliselt võimalus tekst uuesti läbi lugeda. Kirjaliku keele produtseerimine ja lõpp-produkt on selgemini eristatavad kui suulises keeles. Kõnelemine ja kõne produtseerimine on samaaegne protsess ning neid ei saa teineteisest eristada. (Viinikka, Vuotilainen 2013: 19)

Suulise ja kirjaliku keele suur erinevus seisneb selles, et kirjaliku keele vahendajad ei viibi tavaliselt samas ruumis ega hetkes ja voorude vaheline aeg võib olla väga pikk.

Internetifoorumites ja sotsiaalmeedias toimuv kirjalik suhtlus erineb aga selle poolest, et see võib olla aga sama kiire ja vahetu kui kõnelemisel. Näost näkku suhtluses on oma roll ka näoilmetel, hääletoonil ja žestidel. Kirjalik suhtlus annab aga võimaluse kasutada muid mittesõnalisi vahendeid nagu näiteks teksti asetus, lõikudeks jagamine, käekirja omapära ja suurus ning üha enam kasutatakse tekstides ka pilte ja emotikone. (Viinikka, Vuotilainen 2013: 20)

Fennistika traditsioonis on kõnekeelele omaseid tunnuseid kirjalikus keeles peetud grammatilisteks vigadeks. Sellise suhtumise tõttu peetakse kõnekeelt stiililt madalamaks kui kirjakeelt. 1980. aastatest alates on hakanud suhtumine muutuma ja kõnele omaseid nähtusi ei kritiseerita kirjakeele seisukohalt. Samal ajal on kirjaliku keele ja suulise keele teaduslik uurimine hakanud teineteisest lahknema. (Viinikka, Vuotilainen 2013: 18)

2003. aastal ilmus teos „Suomen kieli – who cares?“, mis käsitleb muuhulgas ka soome kirjakeelega toimuvaid muutusi. Teose autor Pirjo Hiidenmaa esitab teoses seisukoha, et kuigi soome kirjakeele positsioon on muutunud, ei tähenda see, et soome keel oleks alla käinud. Hiidenmaa selgitab, et keelehoolde eesmärk ei ole keeleliste väljendusvõimaluste piiramine, vaid selle laiendamine. Teose kuuendas peatükis keskendub autor soome suulise keele ja kirjakeele erinevustele. Standardse kirjakeele positsioon on kõikuma löödud ja selle kõrvale on tulnud erinevad kirjakeelseid väljendusvõimalusi. Esineb palju kirjakeele sisest varieerumist, mis üldiselt ei ole juhuslik, vaid sotsiaalselt ja kontekstuaalselt struktureeritud. Ühe probleemina toob autor esile selle, et puudub ühene kinnistunud arusaam kirjakeele variantide eristamiseks.

Uusimaid käsitusi soome netikeelest on kirjutanud Jenni Viinikka ja Eero Vuotilainen. Artiklis „Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta“ (2013) lähenevad autorid keelele moodsamas kontekstis, võttes arvesse ka internetis ja sotsiaalmeedias kasutatavat keelt. Moodsad elektroonilised suhtluskanalid nagu internetifoorumid hajutavad keele registrite vahelise piire. Autorid rõhutavad, et moodne suhtluskultuur ja kommunikatsioonivahendid ei riku keelt, vaid keel kohaneb

tänapäevaste suhtluskanalitega ning sellist keele muutumist ei peaks nägema negatiivsena.

Terminid *kõnekeel* (sm *puhekeeli*) ja *kirjakeel* (sm *kirjakeeli*) võivad olla eksitavad. Tegelikuses ei pruugi olla nii nagu terminidi viitavad, et kõnekeelt kõneldakse ja kirjakeelt kirjutatakse. Kirjakeelt on samuti võimalik kõnelda ning kõnekeelt üles kirjutada. On oluline mõista, et sõnapaarid *kirjakeel* (sm *kirjakeeli*) – *kõnekeel* (sm *puhekeeli*) ning *kirjalik keel* (sm *kirjoitettu kieli*) – *suuline keel* (sm *puhuttu kieli*) ei ole samatähenduslikud. Esimeses terminipaaris on erinevus stiilis, teine paar erineb aga suhtluskanali poolest ehk kas keelt vahendatakse õhus võnkuvate helilainetana või paberile kirjutatud märkidega. Kui räägitakse suulisest ja kirjalikust keelest, siis on tavaline, et vaikimisi peetakse silmas nende prototüüpsemaid näiteid. Tavalised kirjaliku keele näited on õpikutekstitid, uurimistööd ja suulise keele puhul näost näkku suhtlus. Siinkohal on oluline meeles pidada, et lisaks prototüüpsetele keelekasutuse olukordadele on teisigi võimalusi. (Viinikka, Vuotilainen 2013: 18)

Hakulise (2003) järgi on keele uurimisel suulise ja kirjaliku keele grammatikat käsitletud kolmel erineval viisil. Esimene seisukoht on, et suulisel ja kirjalikul tekstil on ühesugune grammatika ning erinevused on vaid statistilised. Teise seisukoha esindajad väidavad, et suulisel ja kirjalikul keelel on erinevad grammatikad, sest suulises keeles kasutatakse kirjaliku keele seisukohalt ebaloogilisi struktuure ning partikleid, mis viitavad kõnelemise ja keele produtseerimise samaaegsusele. Samuti on kõnes väga tavaline parandamine ja pealerääkimine, mida kirjalikus keeles esineb harva. Kaht eelmainitud arusaama ühendab kolmas vaatenurk, mille kohaselt suulisel ja kirjalikul keelel on osati ühine grammatika, kuid nii suulisel kui ka kirjalikul keelel on ainult iseendale omaseid tunnuseid.

Ilmari Vauras oma magistritöös (2006) tõdeb, et traditsiooniline keele jagamine kaheks – suuliseks ja kirjalikuks – on aegunud. Kõnekeele ja kirjakeele kõrvale on tekkinud kolmas, kiiresti arenev ja leviv kirjalik kõnekeel. Samamoodi on suulise ja kirjaliku keele suhet käsitlenud ka Mirjami Kukko oma magistritöös „Tekstiviesti keskusteluna“ (2002).

1.2. Internetis kasutatav keel

Internet on elektrooniline, globaalne ja interaktiivne meedium. Kõigel eelmainitul on mõju keelele, mida internetis kasutatakse. Kõige tugevam mõju keelele tuleneb aga elektroonilise suhtluskanali omapärasest. Kasutaja keelelisi võimalusi kitsendab kõige enam konkreetse riistvara ja tarkvara omapära, mida kasutatakse. Kasutajad peavad leidma viise, kuidas selliste piirangutega toime tulla ning kuidas keelelise väljenduse puudujääke kompenseerida. (Crystal 2001: 24)

Internet on võimaldanud paljude uute ja moodsate suhtluskanalite tekkimise, mis interneti kasutajate keelekasutusele mõju avaldavad. Nende hulka kuuluvad näiteks e-mail ja kiirsuhtlus (ingl *instant messaging*). Kuigi suhtlus toimub kirjalikul kujul, siis nendes suhtluskanalites kasutatav keel sisaldab suulisele keelele omaseid elemente. Kõnekeelsuste kasutamine on motiveeritud ajast. Internetisuhtlus toimub tihti reaalajas ja sõnumid eeldavad kohest vastust, need on sarnaselt näost näkku suhtlusele vahetud. Suhtlus internetis on mööduv (ingl *transient*) selles mõttes, et kiirsuhtluses saadetud sõnumid võidakse kustutada, need võivad kaduda ekraanilt või rulluda internetileheküljel üles poole. (Crystal 2011:20)

Sarnaselt suulise kõnega, on võimalik vooru mõistet rakendada ka netikeeles. Näiteks üks e-kiri, blogikommentaari või sõnum kiirsuhtluses moodustab ühe vooru. Samuti võib moodustada ühe vooru mitu järjestikust sõnumit, kui selle vahel ei ole teiste vestlejate sõnumit. (Vauras 2006, ka Kukko 2002)

Suulisele keelele sarnaselt on näiteks foorumipostitused sõnastatud isikupäraselt ning energeetilise laenguga, motiveerides lugejat koheselt vastama. See, kui suur surve on vastajal vastamiseks, oleneb suhtluskanalist. Internetivestluses, kus osaleb vaid kaks inimest, on surve vastamiseks suurem kui paljude osalejatega vestluses. Samas näiteks Twitteris, mis on 140 tähemärgi pikkustest sõnumitest koosnev teabevõrgustik, puudub selline surve üldse, sest autori postitused ei eelda vastust. E-kirjade puhul on ajaline paindlikkus suurem ja vastuse viibimine aktsepteeritav. Blogides ja enamikel internetilehekülgedel on lugejale vastamine valikuline, isegi kui kirjutaja seda lugejalt

palub või ootab. (Crystal 2011:20)

David Crystal selgitab, et internet võib keelekasutust mõjutada kolmel erineval viisil. Esiteks seletab ta, et internetis on tekste, mille keelekasutust internet kuidagi ei mõjuta. Ajakirjade artiklid, mis ilmuvad ka paberväljaandena, ja näiteks uurimistööd on internetis kirjutatud traditsioonilises korrektses kirjakeeles. Selliste tekstide keelekasutust internet ei mõjuta. Need tekstid on identsed paberil ja internetis. Teine äärmus on aga see, kui kirjamärkide arv suhtluskanalis on piiratud. Sellisel juhul hakkab meedium keele grammatikat ja sõnavara valikut mõjutama. Kahe äärmuse vahele paigutuvad blogid, mis võivad ülesehituse ja graafika poolest väga ulatuslikult erineda. (Crystal 2011: 20)

Kui võrrelda netikeelt, suulist keelt ja kirjalikku keelt, siis David Crystal peab mõistlikuks internetikeelt käsitleda kirjakeelena, milles esineb suulise keele elemente. Veelgi enam, David Crystal ütleb, et internetikeelel on tunnuseid, mida suulises ega kirjalikus keeles ei esine. Netikeeles on esindatud palju suulisele ja ka kirjalikule keelele omaseid elemente. Võib öelda, et netikeel on tervikuna hübriidne. (Crystal 2011: 21)

Internetisuhtluses tekib vajadus kasutada para- ja nonverbaalseid vahendeid (Vauras 2006: 16), sest traditsiooniline kirjakeel on loodud sellise kirjaliku suhtluse jaoks, mis ei toimu reaalses. Hüüumärk ja küsimärk väljendavad mõningaid paraverbaalseid tegureid: tõstetud hääletooni ja tõusvat intonatsiooni. Siiski ei ole need piisavad vahendid ning interneti suhtluskanalid on loonud erinevaid võimalusi (näiteks emotikonid), et väljendada varasemalt kirjalikust keelest puudunud elemente.

1.3. Foorumite keel ja selle omapära

Foorumid on internetiveerud, kus foorumikasutajad saavad mõtteid vahetada. Tavaliselt jagunevad foorumid teemadeks ja teemade all on pealkirjastatud vestlused. Foorumisuhtlus sarnaneb kiirsuhtlusele, kuid erinevus seisneb selles, et kiirsuhtlus on sünkroonne ehk see toimub reaalses. Foorumite puhul on voorude vaheline aeg pikem ja ka vestlus säilib foorumis pikka aega. Samuti on võimalik varasemate

foorumipostituste juurde naasta, postitusi uuesti lugeda ja neid muuta. (Hynönen 2008: 186)

Foorumite keel on tavaliselt normikeelele lähedasem kui kiirsuhtluses kasutatav keel. Minimaalne piirang foorumites kehtestatud keelekasutusele on tavaliselt viisakus ja postituse arusaadavus. Keelekasutust mõjutab ka see, et internet pakub võimaluse foorumi kasutajatel anonüümseks jääda. Kuna foorumites toimuva vestluse tempo ei ole nii kiire kui kiirsuhtluses, siis on võimalik rohkem tähelepanu pöörata ka postituse õigekeelsusele. Samas on võimalus foorumitesse sissekandeid teha inimestel, kes kirjakeele reegleid ei valda. (Hynönen 2008: 187)

Paljudes foorumites jälgivad vestlusi moderaatorid, kes loevad postitused enne internetis avalikustamist läbi või kustutavad sobimatud postitused tagantjärele. (Hynönen 2008: 187)

2. DIALOOGIPARTIKLITEST

Dialoogipartikleid on varasemalt soome diskursuseanalüüsis nimetatud erinevate terminitega. On kasutatud terminit 'minimaalne tagasiside' (sm *minimipalaute*) või 'tagasiside morfeem' (sm *palaudemorfeemi*). Eelnevaid termineid on aga kritiseeritud nende ühekülgsuse tõttu. Sõna *tagasiside* jätab eksliku mulje, et partikleid kasutatakse vaid tagasisidena kõneleja voorule, kuigi tegelikult sisaldavad dialoogipartiklid endas ka olulist uut infot kõnelejale. Käesolevas uurimistöös on kasutatud ISK järgi vaid terminit *dialoogipartikkel*.

2.1. Milleks meile dialoogipartiklid?

Kõnelemine ja kuulamine on suulises suhtluses alati seotud ja teineteisest eraldamatud. Ka sel hetkel kui kõneleja räägib, on ta kuulaja: ta jälgib vastuvõtja sõnalisi ja sõnatuid tegusid, reageerib nendele ja võib muuta oma kõne suunda vastavalt kuulaja tegudele. Ka informatsiooni vastuvõtmine on mitmekülgne toiming: seda väljendatakse näoilme, žestide, füüsilise läheduse ja/või kauguse kaudu samamoodi nagu sõnade kaudu. Iga kõnevoor on mingil moel vastus eelnevale kõnevoorule, kuid lisaks on võimalik väljendada informatsiooni vastuvõtmist ka muude vahenditega. Üheks võimalikuks keeleliseks vahendiks on dialoogipartiklid. (Sorjonen 1999: 170)

Dialoogipartiklid on suulisest suhtluses lahutamatu osa. Need võivad moodustada üksi lausungi, kõnevooru või muu keelelise toimingu. Dialoogipartiklite keeleline lühidus ja nende ülesanded on omavahel ikoonilises suhtes: lühike partiklilausung öeldakse tihti teise kõneleja pikema kõnevooru keskel, kus vastuvõtja annab tagasisidet kõnelejale, kas info on talle uus või tuttav, või osutab, kas kõneleja antud taustainfo on piisav ja kõneleja võib suunduda edasi põhilise info juurde, mida ta soovib kuulajale edastada. (Sorjonen 1999: 170)

Dialoogipartiklid on vestluses kasutatavad partiklid, mille tähtsaim ülesanne on intersubjektiivne: need toimivad vestluse osana. Dialoogipartiklid on vahendid vooruvahetuse juhtimiseks vestluses. Nende grammatiline taustsüsteem ei ole lause, vaid kõnevoor, ja seetõttu on neid võimalik kirjeldada ainult konteksti arvesse võttes. Voor, mis koosneb ainult dialoogipartiklist, toetub eelneva kõneleja voorule ja esitab sellest tõlgenduse. Dialoogipartikkel annab edasi selle, mis on toimunud kõneleja mõtetes pärast kuulnud vooru. (ISK 2004: 773) Täpsem loetelu soome keele dialoogipartiklitest on esitatud peatükis 2.3.

2.2. Varasemad uurimused

Soome keele dialoogipartiklitest on mõningast teavet juba varajastes sõnaraamatutes. Näiteks Lönnroti sõnaraamatus „Finskt-svenskt lexikon“ (1874, 1880) on mainitud *ai*, *joo* ja *niin*.

1945. aastal ilmus ajakirjas Virittäjä artikkel „Myöntävästä vastauksesta“, kus Eemil Aukusti Tunkelo käsitles partikleid *juu joo*, *kyllä* ja *niin*. Kolm aastat hiljem ilmus temalt artikkel „Myöntävästä vastauksesta II“, mis käsitles karjala keeles esinevaid jaatavaid vastuseid. Järgmised uurimused ilmusid alles 1960. aastatel ja neid kirjutasid põhiliselt Helsingi ülikooli tudengid, kelle juhendajaks oli enamasti professor Pertti Virtaranta. Ka murdeuurijad andsid oma panuse dialoogipartiklite uurimisse. Nad kirjeldasid *joo* ja *juu* kasutamist erinevates Soome piirkondades. Soome murdeid analüüsinud Helena Lepistö (1965) väitis, et *juu*-partikkel on levinud lõuna ja häme murdes, kuid *joo*-partikkel esineb põhiliselt põhjanmaa ja pärapõhja murretes. Häme murdeid analüüsinud Anna-Maija Husu (1968) väidab aga, et *juu*-partikkel on soome keeles selgelt rohkem kasutust leidev kui *joo*-partikkel. Kordusvastused on Lepistö andmetel üsna levinud, kuid kõige rohkem esineb neid idamurretes. (Sorjonen 1999: 174)

1970. aastate alguses oli dialoogipartiklite uurimine maailma keeleteaduses alles algusjärgus ja Soomes seda peaaegu ei olnudki. Esimene suuremahulisem uurimus, mille pealkiri oli „Keskusteluinterjektioit kommunikaatioprosessissa“ (1976), tehti

Joensuu ülikoolis. Selle uurimuse autor Simo Hämäläinen analüüsib vastuseid *yym*, *joo* ja *niin* õpilaste vestluses. Autori eesmärgiks oli analüüsida vestlusinterjektsioone ja luua kogutud materjali põhjal teooria vestlusinterjektsioonide kasutamisest. Uurimuses rõhutab ta vastuspartikli asukoha tähtsust. Paraku ei ole selle uurimuse meetod järjepidev ja selle tõttu on uurimuse tulemused kaheldavad. (Sorjonen 1999: 174)

Dialoogipartiklite uurimine ei olnud varasemalt väga levinud, sest see on valdkond, mille uurimiseks ei olnud keeleteaduses palju vahendeid. Selliseid vahendeid on laenatud alates 1980. aastatest vestlusanalüüsi traditsioonist. (Sorjonen 1999: 175)

Dialoogipartiklite hulk ja tähenduste selgitamine eri aegadel välja antud sõnaraamatutes ei ole olnud järjepidev. Soome keele varasemates grammatikates on partikkel *niin* paigutatud adverbide või konjunktsioonide hulka ja *ai* hüüdsõnade hulka. *Joo*-partiklit nende hulgast ei leidu. Hakulisen ja Karlssoni lauseõpetus (1979: 322) mainib *niin*-partikli lausete tekstuaalseid omadusi käsitlevas peatükis ja selgitab, et seda partiklit kasutatakse substitutsiooni vahendina (sm *substituutiokeino*) küsimusele vastamisel. Selline vaheldumine näitab, et puudus ühene arusaam dialoogipartiklite olemusest ja tähendusest.

Mitmetes võõrkeelsetele keeleõppijatele suunatud soome keele õpikutes sisalduvad peatükid küsimustest ja vastustest ning nendes esitatakse *joo* ja *niin* võrdväärse võimalusena jaatavaks vastuseks. See, et nende vastuste tähenduste erinevusi ei ole välja toodud, väljendab hästi dialoogipartiklite olukorda keeleuurimises: täpsemad uuringud puudusid. (Sorjonen 1999: 173)

Dialoogipartiklite tähtsuse ja ülesannete uurimine – ka laiemalt vastuvõtja keeleliste tegude uurimine – on olnud keeleteaduses tagaplaanil ja informatsioon erinevate keelte dialoogipartiklitest ebaühtlane. Kui dialoogipartikleid on uurimustes kirjeldatud, siis uurimuse peateemaks on tavaliselt olnud mingi muu keeleline nähtus. Näiteks küsimuste uurimisel (Stenström 1984, Raevaara 1993) on vaadeldud erinevaid info vastuvõtmise viise ja nende hulgas dialoogipartikleid. (Sorjonen 1999: 171)

Kuna varasemalt oli keele uurimisel tähtsaim uuritav üksus lause, siis partiklitel ei ole

olnud uurimise seisukohast tähtsust. Oma roll dialoogipartiklite uurimisel on ka tehnika arengul, sest dialoogide analüüsimiseks on tarvis vastavat salvestamistehnikat. Suur areng dialoogipartiklite uurimises on toimunud viimase kolmekümne aasta jooksul. Ilmunud on arvestatav hulk artikleid inglise keele partiklitest. Kuigi teadmised dialoogipartiklite on endiselt lünklikud, on dialoogipartikleid hakatud muudest keelenähtustes eristama ning tähelepanu pöörama parameetritele, mida on tarvis dialoogipartiklite uurimiseks. (Sorjonen 1999: 172)

Olukord on paranenud 1990. aastatel ja ilmunud on kõnekeele õpikuid ning Helsingi kõnekeele põhijooni esitlev teos „Kato hei“ (Berg ja Silfverberg 1997), mis sisaldab mahukat peatükki ka dialoogipartiklitest. Põhjalikke uurimusi dialoogipartiklitest on kirjutanud Auli Hakulinen ning Marja Leena Sorjonen.

2.3. Dialoogipartiklid soome keeles

Dialoogipartiklid on väikseimad keelevahendid, mille abil on võimalik väljendada vestluses kohalolu. Dialoogipartikli abil väljendatud lausung esineb tihti teise kõneleja pikema kõnevooru keskel. Selline partikkel väljendab, kas kuulaja jaoks on tegemist uue või teadaoleva informatsiooniga, kas kõneleja on andnud piisavalt taustinformatsiooni või mitte. Kaks põhilist ja tähtsaimat kuuldelolekut ja vestluses osalemist väljendavat partiklit soome keeles on *niin* ja *joo*. Dialoogipartiklid esinevad tavaliselt kõnevooru alguses, mõnel juhul ka vooru keskel või lõpus. (ISK 2004: 773)

Dialoogipartikleid jagatakse kaheks tähenduse alusel. Ühel juhul väljendab partikkel, et vastuvõetud informatsioon oli kuulaja jaoks uus, teisel juhul aga seda, et vastuvõetud info on kuulajale tuttav. (ISK 2004: 773)

Tabelis 1 esitatud dialoogipartiklitel on mitmesuguseid erinevaid ülesandeid. Neid kasutatakse näiteks küsimusele vastamisel (*joo*), info kinnitamisel (*niin*), mõistmise väljendamiseks juhiste saamisel (*joo*), üksmeelsuse ja teise kõnelejaga samastumise osutajana (*niin*), informatsiooni arusaadavuse ja piisavuse väljendamiseks (*joo*) jne. (ISK 2004: 773) Tabelis 2 ülevaade dialoogipartiklitest, mida kasutatakse uue info vastuvõtmisel.

Tabel 1. Kuuldelolekut ja samastumist väljendavad dialoogipartiklid (ISK 2004: 774)

<i>joo</i>	<i>juu</i>	<i>niin</i>	<i>mm</i>
<i>kyllä</i>	<i>just</i>	<i>juuri</i>	<i>aivan</i>

Tabel 2. Uue informatsiooni vastuvõtmist väljendavad dialoogipartiklid (ISK 2004 :774)

<i>ai</i>	<i>aha</i>	<i>ahaa</i>	<i>jaa</i>	<i>jaha</i>
<i>jaaha</i>	<i>jahaa</i>	<i>mhy</i>	<i>vai ni(in)</i>	<i>no</i>

Samuti võib lugeda dialoogipartiklite hulka partiklid *tä* ja *häh ~ ha*, mida kasutatakse täpsustavate küsimuste esitamiseks. (ISK 2004: 773)

Suulises kõnes kasutatavate dialoogipartiklite kasutamisel mängib olulist rolli hääletoon, mis võimaldab üht partiklit kasutada mitme erineva tähendusega. Samuti on võimalik mitmeid dialoogipartikleid omavahel ja ka finiiitverbidega ühendada ning sellisel juhul omandavad nad uue tähenduse. (ISK 2004: 774)

Tihti esinevad dialoogipartiklid kahekordselt, näiteks *joo joo*, *just just*, *niin niin*, *kyllä kyllä*, *aha aha*, *no no*. Teisena esinevad partiklid võivad saada valikulisi rõhkusid, tõusva või laskuva intonatsiooni (näiteks \uparrow *jaa*, \downarrow *jaa* vs. \downarrow *jaa*, \uparrow *jaa*). Sellisel juhul ka dialoogipartikli tähendus muutub. (ISK 2004: 774)

Dialoogipartikleid saab ühendada ka omavahel partikliahelateks, milles on kas kaks erinevat partiklit samast rühmast (*ai jaa*, *ai jaaha*; *niin joo*, *just joo*) või kummastki rühmast üks partikkel (*ai juu*, *ai niin*, *ai jaha joo*, *ai joo niin*). Kuigi mõnede partikliahelates olevate partiklite järjekord võib muutuda, on järjekord tavaliselt kindel: näiteks uue informatsiooni vastuvõtmist väljendavale partiklile *ai* järgneb alati üksmeelsust väljendav partikkel *niin* või *joo*. Partikleid *niin* ja *joo* kasutatakse ka koos finiiitverbidega ning selline partikliahel väljendab samuti nõusolekut, üksmeelsust: *on*

joo, niin on, niin on joo. (ISK 2004: 773)

Kõlalt vahelduvad dialoogipartiklid väga palju. Prosoodiliste valikuvõimaluste mitmekesisus on dialoogipartiklite keskne omadus. Partikleid võib hääldada nii sissehingamise kui ka väljahingamisel. Dialoogipartiklite kestus vaheldub pikast ülipikani ja ühesilbilisusest kaheasilbilisuseni. Väga oluline partiklite omadus on ka intonatsioon. Kui vastaja kasutab partikleid *joo* ja *niin* ühtlase intonatsiooniga, siis kõneleja mõistab seda nii, et ta peaks kõnet jätkama. Langevalt hääldatud *joo* ja *niin* väljendavad selgemini, et vastuvõtja on tunnistanud kuuldud info terviklikuks ja kõneleja võib voores lõpetada. (ISK 2004: 773)

Näites (a) kõneleja P voores alguses olev venitatud *nii:::* väljendab eelneva kõnevoore suhtes erimeelsust (ISK 2004: 774). Kõneleja P annab mõista partikliga *nii*, et tema arvates ei ole kõnealune korter nii tore, kui kõneleja K arvab.

(a) K: See oli niin kauheen kiva se teiän [asunto] (.) tai se missä te vieläkin nyt ootte.

P: *Nii:::* no onhan se mut luopumisen kyky on luovuuden kyky.

Näites (b) on patsiendi kõnevoorus kasutatud nullpersooni: patsient ei ütle otse, keda rahamured vaevavad. Selline nullpersooni sisaldav väljend kutsub kuulajat – praegusel juhul arsti – kaasa tundma ja mõistma. Arst teebki seda oma voores, kasutades pikendatud dialoogipartiklit *nii*. (ISK 2004: 775)

(b) Patsient: Mut se on ainoa että ne rahahuolet painavat vähän
Arst: *Nii:::* (ISK 2004: 774)

Interjektsioonide ja partiklirühmade vaheline piir on ebamäärane. Varasemalt on dialoogipartikleid asetatud interjektsioonidega samasse rühma. Sama keele element võib esineda nii interjektsiooni kui ka dialoogipartiklina. Näiteks sõna *ai* on valu väljendav interjektsioon, kuid samas võib ta esineda ka uue informatsiooni vastuvõtmist väljendava dialoogipartiklina või hoopis lausepartiklina. (ISK 2004: 823)

Põhiline probleem, mis dialoogipartiklite käsitlemisel ilmneb, ongi nende rühmitamine. Mitmetel partiklidel on erinevaid funktsioone ja nende piirid näiteks interjektsioonidega on väga hägusad. Näiteks võib olla *niin*-partiklil kolm erinevat funktsiooni. See võib esineda intensiivsuspartikkel (*niin kamala*), lausepartiklina (*Sanoiko hän niin?*) või dialoogipartiklina (*niin on*). (ISK 2004: 823) Selles uurimuses keskendutakse põhiliselt dialoogipartiklite uurimisele.

Tabel 3 annab ülevaade partiklite jaotamisest. Rasvases kirjas on esitatud partiklid, millel on mitmeid erinevaid funktsioone.

Tabel 3. Interjektsioonide, dialoogipartiklite ja lausepartiklite jaotus ISK-s (ISK 2004: 770).

DIALOOGIPARTIKLID	INTERJEKTSIOONID	LAUSEPARTIKLID
ahaa, aha, ai , jaa, j(a)aha, vai niin; joo, juu, mm , niin, no , aivan, kyllä, just, juuri, okei, tä , hä(h), (jees)	ah, aah, aih, hihuu, huhhuh, hui, hyi, häh, höh, hm, mmm , oioi, pah, puh, pyh; hep, hiiop, seis; jess, kas (vain), oho, vau, yäk, äh, äš, kääk, häh, tä	ai , kai, -kO; mite(n)s, tokko, vai, entä; ja, et, eli, elikkä; sen kun, ni, viel(ä); no , ka, vaikka(pa); kato, mut(ta), muuten, jos(pa), kun(pa)

3. DIALOOGIPARTIKLID SOOME NETIKEELES

Järgnevas peatükis kirjeldan dialoogipartiklite esinemist soome netikeeles internetifoorumi põhjal. Uurimistöö eesmärgiks on jõuda selgusele, kui levinud on dialoogipartiklite kasutamine soome netikeeles ning milliseid suulisele keelele omaseid partiklilaadseid nähtusi netikeeles esineb. Dialoogipartiklite tuvastamisel on aluseks võetud ISK.

3.1. Internetifoorumi Suomi24 vestlused uurimistöö materjalina

Uuritav materjal olen kogunud 2013. aasta detsembris ilmunud foorumipostitustest. Esialgne eesmärk oli koguda materjali kogu 2013. aastalt, kuid kuna uuritavat materjali oli eeldatust kordades rohkem, otsustasin piirduda vaid ühe kuuga.

Olen uurinud kirjalikku kõneletud keelt ehk kogunud foorumipostitustes suulisele keelele omaseid nähtusi, eelkõige dialoogipartikleid ja muid partiklilaadseid nähtusi. Foorumipostitustest on kogutud kõik sellised elemendid, mis kuuluvad ISK dialoogipartiklite loetelusse. Lisaks olen kogunud ka muid partiklilaadseid suulisele keelele omaseid nähtusi.

Kuna dialoogipartiklite täpsema tähenduse välja selgitamiseks on tarvis võtta arvesse kogu konteksti ja vestlust, siis üksikute postitustes sisalduvate dialoogipartiklite kohta eraldi tähenduse süvaanalüüsi selles töös ei tehta. Eesmärk on anda ülevaade dialoogipartiklite esinemissagedustest ja kirjeldada tavalisimaid dialoogipartiklite kasutamise juhtusid.

Soome netikeeles esinevate kõnekeelsuste uurimiseks kasutasin soomekeelse foorumi Suomi24 (www.suomi24.fi) postitusi. Suomi24 on Soome suurim internetikeskkond.

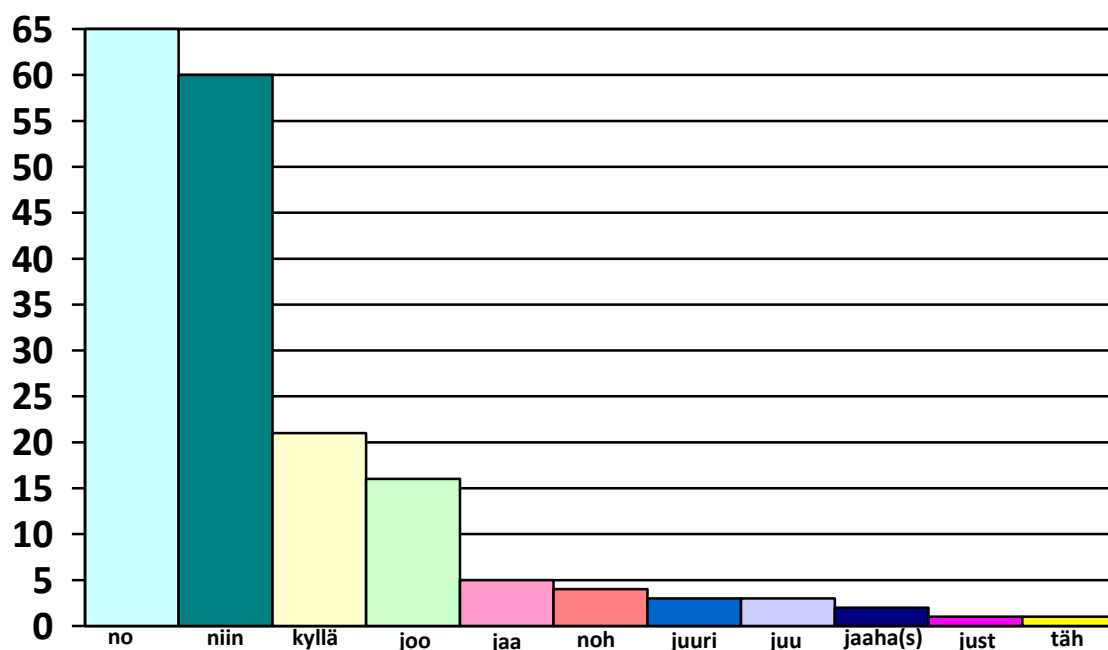
Seda kasutab 1,3 miljonit soomlast nädalas. Kogutud materjal on internetis avaldatud vahemikus 1.12.2013–31.12.2013. Foorumis on rohkelt erinevaid teemasid (autod, pere, söök, töö, tervis jne), kus kõigil soovijatel on võimalik varasemaid vestlusi lugeda või ise uuel teemal vestlust alustada. Olen valinud alateemad *Rakkaus ja rakastaminen* (ee armastus ja armastmine) ning *Sodat ja konfliktit* (ee sõjad ja konfliktid). Antud ajavahemikus vastavatel teemadel oli foorumi kasutajate poolt loodud 294 vestlust, mis sisaldasid 2032 postitust.

Suomi24 portaalis kehtib sõnavabadus ja kasutajate poolt kirjutatud postitusi ei kontrollita enne avaldamist. Kõik postitused ilmuvad foorumis toimetamata kujul just nii nagu kasutajad need kirjutanud on. Samas on kasutajatel võimalik ebasobivatest postitustest moderaatoritele teada anda ning ebasobivuse puhul need eemaldatakse foorumist. Foorumis on kasutusel aga filter, mis automaatselt tuvastab ebasobivad ja ropud sõnad ning asendab need tärnidega (*kirosanafilteri*). Foorumi kasutajad saavad ise valida, kas soovivad filtri sisse lülitada või lugeda postitusi algupärase versioonis, kus ebasobivad sõnu pole tsenseeritud.

Selles portaalis on võimalik kasutajaks registreeruda, kuid uurimuse käigus selgus, et enamik Suomi24 kasutajaid eelistab jääda anonüümseks. Suomi24 on kõikidele avatud internetikeskkond. Teenus on tasuta ja loodud avalikuks vestlemiseks ja mõttevahetuseks.

3.2. Levinuimad dialoogipartiklid soome netikeeles

Soomekeelsete dialoogipartiklite uurimiseks soome netikeeles kasutasin 294 foorumivestlust, mis koosnesid kokku 2032-st foorumipostitusest. Nendes foorumipostitustes oli dialoogipartikleid kasutatud 190 korda.

Joonis 1. Dialoogipartiklite esinemissagedus Suomi24 foorumipostitustes detsembrikuus aastal 2013

Jooniselt 1 selgub, et teatud dialoogipartiklid on soome netikeeles tunduvalt rohkem esindatud kui teised. Enim kasutatud dialoogipartikkel soome netikeeles on *no* (65 korda), millele järgneb samuti väga sagedasti esinenud dialoogipartikkel *niin* (60 korda). Võrdlemisi levinud partiklid on *kyllä* (21 korda) ning *joo* (16 korda). Dialoogipartikleid *jaa*, *noh*, *juuri*, *juu*, *jaaha(s)*, *just* ning *täh* olid vähem levinud ja esinesid vähem kui kümnel korral. Kõik näitelaused pärinevad foorumist Suomi24.

3.2.1. *No*

Kõige enam soome netikeeles esinenud dialoogipartikkel on *no*. Partiklit esineb 2013. aasta detsembri sissekannetes 65 korda.

No on suulises keeles kõige tavalisem partikkel. *No* ülesandeks on kaht kõnetoimingut teineteisest eristada. See võib asetseda näiteks sellises kohas, kus ta osutab kõrvalekaldunud teema juuest peateema juurde tagasi minekut. (ISK 2004: 781)

No-partikkel võib viidata ka sellele, millist hoiakut väljendab partiklile järgnev voor. „Nykysuomen sanakirja“ järgi on *no*-partikkel ilma kindla tähenduseta tavaliselt lause alguses olev partikkel, mida kasutatakse imestuse, imetluse, tüdinemuse, söimamise ja halvustamist väljendavas lauses muude interjektsioonide täiendusena. Samuti võib *no* esineda küsimuste ja üleskutsete alguses.

Foorumipostitustes esineb *no*-partikkel selliste sõnavõttude alguses, mis on emotsionaalselt laetud. Foorumis toimub vestlus pealkirjaga „Olethan lähettänyt joulutervehdyksen kaikille joista välität?“ (ee *Kas oled juba saatnud jõulutervituse kõigile, keda tähtsaks pead?*), milles teema algataja räägib oma kurvast armastusest, esitades pealkirjas küsimuse konkreetsele adressaadile, keda ta foorumis ei avalda. Oma postituses jõuab teema algataja järeldusele, et tema tunded on ühepoolsed ja lõpuks väljendab nõrdimust ning ütleb, et ühepoolset armastust on raske taluda.

Samas teemas mitmetes järgnevates postitustes üritavad teised vestlejad teema algatajat lohutada. Üks vestluses osalenu on aga postitanud sõnumi (näide 1), mis sisaldab endas etteheidet ja on emotsionaalselt laetud.

1) *No muistatkos sinä häntä kertaakaan vuodessa?????*

Näide 2 pärineb teemast, kus teema algataja kirjutab, et kuigi ta on otsustanud foorumi kasutamise lõpetada, siis on ta tulnud tagasi, et kirjutada oma hingelisest kogemusest. Selle kogemuse tagajärjel soovib ta lõpetada. Kellele see sõnum suunatud on ning mille lõpetamisest jutt käib, jääb arusaamatuks. Sellele reageerib anonüümne vestleja järgmises postituses vooruga (näide 2), milles kasutab dialoogipartiklit oma pahameele väljendamiseks..

2) *No ei valjennut!*

Teine situatsioon, kus *no* partiklit foorumipostitustes palju kasutatakse, on selgitamine või põhjendamine (näide 3). Teema algataja on sõnastanud foorumi teema pealkirjaks „Kaverini ja minä pidämme samasta pojasta, mitä tehdä?“ (ee *Minu sõbrale ja mulle meeldib sama poiss, mida teha?*). Seejärel alustab teema algataja foorumi sissekannet dialoogipartikliga *no*, millele järgneb lühike seletus, milles täpsemalt seisneb tema

probleem.

- 3) *No olen tykännyt noin vuoden eräästä pojasta koulussamme, mutta tänään kaverini kertoi pitävänsä samasta pojasta.*

Mõnedes foorumipostitustes järgneb *no* partiklile koma või punkt, teistele mitte. Põhjus võib olla individuaalses kirjutamisstiilis ja tuleb meeles pidada, et netikeel võib olla juhuslik, kuid näidete põhjal on võimalik teha ka järeldus, et komaga eristatakse *no* partikli tähendust.

- 4) *No, mitenkäs nyt noin katkerana? Tullut näpeille joskus?*
5) *No, yksi hyvä puoli tässä on.*
6) *No olen jos vähättelen niin hieman erikoinen persoona ja ehkäp*
7) *No en mäkään, se on kai se tilanne mikä antaa joskus väärää signaaleja.*

Näited 4, 5, 6 ja 7 pärinevad foorumivestlusest pealkirjaga „Rakastunut naimisissa olevaan mieheen“ (ee *armunud abielus olevasse mehesse*), kus teema algatajab pihib, et on armunud mehesse, kes on abielus teise naisega. Mitmed vestlejad alustavad oma foorumipostitust dialoogipartikliga *no*. Näites 4 ja 5 on tegemist situatsioonidega, kus postituse autor teeb teemas pöörde ning toob esile mingisuguse uue või ootamatu nüansi. Sellistes olukordades järgneb partiklile *no* koma.

Esimeses vastuses soovitatakse teema algatajal leida endale vaba mees ning lõpetada suhtlemine abielus oleva mehega. Sellele reageerib kolmas vestleja (näide 4), kes alustab oma vastust dialoogipartikliga *no*. Antud olukorras väljendab partikkel kirjutaja imestust.

Näide 5 pärineb postitusest, kus postituse autor kurdab, et tema naine on üsna tujukas ja kooselu ei toimi. Pärast pikemat kirjeldust kirjutab ta „*no, yksi hyvä puoli tässä on*“ (ee *no, üks hea külg sellel on*) ja selgitab, et naise tujutsemine ja sõjakus muudab kooselust lahkumise tema jaoks lihtsamaks. Antud postituses on kasutatud *no* partikli järel koma ja see eelneb sellisele väitele, mis muudab autori mõttekäiku ja sisaldab uut infot.

Näited 7 ja 8 on aga pärit sellistest vestlustest, kus partiklile *no* järgneb selgitav ja kommenteeriv voor. Teemas ei toimu muudatust ega pööret. Samuti ei ole kasutatud *no* järel koma.

Näide 8 pärineb vestlusest pealkirjaga „Lentotukialusten väliset taistelut toisen maailmansodan jälkeen?” (ee *lennukikandjate vahelised lahingud teise maailmasõja järel*). Artikkel *no* eelneb sellisele voorule, milles autor annab selgitavaid kommentaare ja vastab teema algataja küsimusele.

- 8) *No keskustelu asiasta on pääosin päättynyt ja vastaus on Midway jonka japskit ryssi 100-0.*

Näidete põhjal saab teha järelduse, et lausetes, kus vooru alguses oleva *no* järel koma ei kasutata, sisaldub küll uus info, kuid see ei lähe vastuollu eelneva teksti sisuga. Sellistest sissekannetes antakse selgitavaid kommentaare, jätkatakse teemat ja lisatakse eelnevat infot toetavaid ja põhjendavaid kommentaare. Sellistes voorudes, kus kasutatakse *no* järel koma, tuleb teemas vastuolu või murrang.

3.2.2 *Niin*

Uuritava materjali hulgas esines *niin* tihti intensiivsuspargiklina, kuid sellised partiklid on sellest uurimusest kõrvale jäetud.

Dialoogipartikkel *niin* esines foorumipostitustes väga sagedasti. Seda esines antud ajavahemikus soome netikeeles 60 korda. ISK järgi on võimalik, et *niin*-partikkel esineb ka iseseisva vooruna (ISK 2004: 994), kuid netikeeles sellist partikli kasutust ei ilmnenu. *Niin*-partikkel esines tavaliselt foorumipostituse alguses.

Veelgi selgemini väljendab nõusolekut *niin*-partikkel koos finitverbiga *on*. See tähendab, et vastajal on arusaam kõnealusest teemast ja ta on valmis andma omapoolse vastuse. Enamasti väljendab *niin*-partikkel arusaadavust ja nõusolekut eelneva infoga. (ISK 2004: 994) Näiteid foorumipostitustest:

- 9) *Niin, mutta se tuo myös pintaan sen, mitä ei ole tullut käsitellyksi.*

10) *Niin kai..*

11) *Niin. Siksipä tässä ei oikein voi tehdä mitään. Hyvää yötä.*

12) *Niin, laita ihmeessä viesti, jos olet vielä noissa tunteissa...kaunein kaikista.*

Niin-partikkel esines foorumis olukordades, kus vestleja nõustus eelneva postituse sisuga. Näide 9 pärineb postitusest, kus teema algataja väidab, et armastamine on julgete ala. Järgneva vooru autor on teema algatajast aru saanud ning väljendab seda partikliga *niin*. Samasugune olukord on ka näites 10.

Foorumivestluses „Rakkautta ei voi vaatia“ (ee *Armastust ei saa nõuda*) nõustub järgneva vooru algataja partikliga *niin* (näide 11) ja lisab, et selle tõttu ei ole võimalik teema algatajal oma olukorra parandamiseks midagi ette võtta. Antud olukorras väljendab vestleja partikliga *niin* mõistmist, empaatiat ning nõustumist.

Teemas „Kiitos, että olet olemassa“ (ee *Aitäh, et oled olemas*) kirjutab teema algataja oma tunnetest. Paljudes järgmistest foorumipostitustes samastuvad autorid teema algataja tunnetega ning hakkavad oma lugusid rääkima. Üks vestluses osalejates pihib, et ta on liiga häbelik oma tunnete väljendamiseks. Selle peale soovitatakse tal lähenemiseks kasutada näiteks sotsiaalmeediat või tekstisõnumit. Sellele mõttele leidub teisigi toetajaid. Näites 12 väljendab postituse autor nõusolekut partikliga *niin* ja lisab, et tõesti peaks saatma sõnumi, kui need tunded veel alles on.

Antud foorumipostitustest ei ole võimalik eristada *niin*-partikli tähenduse varieerumist. *Niin*-partiklit kasutatakse foorumipostitustes üsna ühemõtteliselt arusaamise ja nõusoleku väljendamiseks.

3.2.3. *Kyllä*

Kyllä-partiklit kasutatakse dialoogipartiklina eelneva vooruga nõustumisel või eelnevas voorus oleva eitava väite tühistamiseks. Täpsem tähendus sõltub partikli asukohast voorus või vestluses. Tihti esineb *kyllä* sellistes väljendites, kus väljendatakse tugevalt nõusolekut. *Kyllä* võib asetseda lausungi alguses, keskel ja ka finiiitverbi ees või järel. Vestluses ka lausungi lõpus. (ISK 2004: 1526) Foorumivestlustes esines seda 21 korda.

- 13) **Kyllä** sinä tiedät milloin kaikki päättyy ja miten päättyy ...
- 14) **Kyllä** se siitä vielä helpottaa.
- 15) **Kyllä** mä olen koko ajan tietänyt.
- 16) **Kyllä**, vaihteeksi myötätuuleen.
- 17) **Kyllä** minä toivon, että saisin häneltä vielä mahdollisuuden korjata asian.
- 18) *Keksi elämääs jotain sisältöä, kuka edes muistaa jotain sadan vuoden takaisia asioita, no ei **kyllä** tulis mieleenkään haaveilla jostain teinistä kun itse jo yli kolkyt mutta kukin tavallaan.*

Nagu näidetes 13-16 selgub, siis partiklit *kyllä* kasutatakse väga ühemõtteliselt nõustuvates situatsioonides. Samuti kasutatakse näites 17 partiklit *kyllä*, et tühistada eelnev voor.

3.2.4. *Joo*

Suulises kõnes võib dialoogipartikkel *joo* asetseda vooru alguses, keskel või lõpus. Tavaliselt asetseb partikkel *joo* vooru alguses ja moodustab prosoodilise terviku. See võib ka üksi moodustada kogu vooru. (ISK 2004: 980) Tähenduselt on partikkel *joo* kõige kinnistunum. Sellel on kaks põhilist funktsiooni: küsimusele vastamine ja nõusoleku väljendamine. Lisaks on sellel mõned kindlapiirilised muud funktsioonid. Seda kasutatakse juhiste ja käskudele nõusoleva vastusena. Samuti kasutatakse suulises kõnes partiklit *joo* vaherepliikidena osadeks jaotatud info vastuvõtmisel (näiteks telefoninumbri ütlemine). (ISK 2004: 993)

- 19) **Joo**, mutta se oli vuonna 2001.
- 20) **Joo o** ai nainen ei ole saman lainen kuin mies ei siinä ettäkö miehen motiivi pettämislle olisi oikeutettua sen enempää kuin teorianne naisen motiivista.
- 21) **Joo** en ehkä allekirjoita lausetta.
- 22) **Joo** ei jaksa kelailla turhia.
- 23) **Joo**, valheessa elän ja ei voi mitään ainakaan nyt.

3.3. Partikliahelad

Soome netikeeles esines ka üksikuid dialoogipartiklitest koosnevaid partikliahelaid. Kahel korral esines partikliahel *ai niin*. Ühel korral esinesid foorumipostitustes järgnevad partikliahelad: *juuri niin, no jaa, no niin, no jaa, niin joo, joopa joo, just joo, niinpä niin, ai jaha, juuri niin*.

24) *Ai niin ja se, että minä saan olla normaali ihminen, vaikka viihdynkin itsekseni.*

25) *Niin joo, mulle on ihan sama mistä löydän itseni tai minne eksyn mä ***** selviän siellä tai sitten en!*

26) *Juuri niin.*

27) *No jaa.*

28) *Ai jaha..*

ISK järgi on partikliahela *no niin* funktsiooniks teema lõpetamine või alustamine. (ISK 2004: 820) Partikliahelat *no niin* kasutatakse ka vestluse avamisel ja liigendamisel piirmärgina. Nendes situatsioonides ei ole võimalik partikliahelas olevatele partiklitele eraldi tähendust omistada. (ISK 2004: 819)

Ai, (ai) jaa, ai jaha, aha(a) on dialoogipartiklid, mille abil vastuvõtja annab märku sellest, et informatsioon on tema jaoks uus (näited 24, 28). Selline partikkel või partikliahel võib moodustada üksi lausungi või vooru pärast vestluspartneri väidet.

§1028

3.4. Muid partiklilaadseid nähtusi ja interjektsioone soome netikeeles

Dialoogipartiklitest esines foorumipostitustes veel näiteks *jaa, noh, juuri, juu, jahaa, jaahas, aha, jaa*.

Lisaks dialoogipartiklitele esines soome netikeeles ka mõningaid muid suulisele keelele omaseid interjektsioone ja partiklilaadseid ilminguid. Nende hulka kuuluvad näiteks *voi, hmm, huh huh, höh, huoh, öö(ö), ups, plääh, heh(ehehe), hah(ahaha), nyyh, jippii, oho, wau, ööö, nanannana, hmm(m), huh (huh), hih(ihih), yök, jep, aah, hys hys*.

Lisaks partiklitele ja interjektsioonidele kasutatakse soome netikeeles ka keelalisi vahendeid tähelepanu saamiseks (sm *huomionkohdistimet*). Suulises kõnes kasutatakse neid, et võita vestluspartneri tähelepanu (näide 29).

29) *Mitä, hei!, sähän voit kysyä sitä häneltä irl, että lopettiko se teidän suhteen.*

3.5. Tähelepanekuid soome netikeelest

Dialoogipartiklid soome netikeeles on üsna tavalised ja levinud ega tekita foorumis suhtlemisel segadust. Dialoogipartiklid väljendavad foorumikasutajate hoiakuid ja suhtumist eelnevate postituste sisu kohta. Kuigi internetifoorumites toimuv kirjalik suhtlus oleks võimalik ja arusaadav ka ilma dialoogipartikliteta, eelistavad paljud foorumites vestlejad neid siiski kasutada. Näide 30 iseloomustab hästi seda, kui vabalt foorumites dialoogipartiklitega ümber käiakse. See lisab foorumipostitustele dünaamilisust ja annab foorumi kasutajale võimaluse väljendada hoiakuid ja suhtumist.

30) *Niin että oliko? Ai se meni jo? Hyvä, kun kerroit.*

Kuigi dialoogipartikleid kasutatakse tihti suulises kõnes eraldiseisva vooruna, siis netikeeles selline dialoogipartiklite kasutamine levinud ei ole. Tavaliselt asetseb dialoogipartikkel postituse alguses – veelgi täpsemalt – esimesel kohal. Pikema foorumipostituse korral võib esineda partikkel ka postituse keskel.

Võrreldes ISK dialoogipartiklite tähendusi foorumipostitustes esinevate dialoogipartiklite, jõudsin järeldusele, et dialoogipartiklite kasutus sarnaneb üsna palju sellele, kuidas neid kasutatakse suulises kõnes. Tähendusvõrdlustest selgus, et mõningad dialoogipartiklite funktsioonid, mis on olemas suulises keeles, puudusid netikeeles. Põhjus on ilmselt selles, et dialoogipartiklite lahutamatuks osaks on intonatsioon ning prosoodia ja selle väljendamiseks elektrooniliseks keskkonnas võimalusi ei ole.

KOKKUVÕTE

Selle bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida ja kirjeldada soome netikeeles esinevaid dialoogipartikleid ja muid suulisele keelele omaseid elemente. Ülevaade antakse ka muudest partiklilaadsetest ja interjektsioonidele sarnanevatest nähtustest, mis soome netikeeles esindatud on. Uurimistöö materjalina kasutan internetifoorumi Suomi24 postitusi. Foorumipostitused pärinevad ajavahemikust 1.12.2013–31.12.2013 rubriikidest „armastus ja armastamine“ ning „sõjad ja konfliktid“.

Soome netikeeles esineb dialoogipartikleid ja suulisele keelele omaseid nähtusi rohkesti. Kõige levinumad dialoogipartiklid soome netikeeles on *no*, *niin*, *kyllä* ja *joo*. Dialoogipartiklid on suulisele keelele omane nähtus ja tegelikult oleks võimalik ka ilma nendeta kogu informatsioon foorumites edastada. Siiski eelistatakse neid kasutada.

Foorumikasutajad käivad dialoogipartiklitega kirjalikus suhtluses vabalt ringi ning lisavad nende abil oma tekstile dünaamilisust ja ilmekust. Dialoogipartiklid netikeeles annavad võimaluse väljendada hoiakuid ja suhtumist eelnevas voorus sisalduva informatsiooni kohta. Kõiki ISK-s esitatud dialoogipartiklite funktsioone foorumis ei kasutatud, kuid see võib olla tingitud sellest, et netikeeles puudub võimalus kasutada intonatsiooni ja prosoodiat, mis on suulises keeles dialoogipartiklite lahutamatuks osaks.

Uurimistööd oleks võimalik jätkata mitmel erineval viisil. Üheks võimaluseks on suurendada andmestiku mahtu ning teha sarnane uurimus käosoleva bakalaureusetööga. Samuti oleks võimalik töötada edasi kvalitatiivse uurimusega ja analüüsida dialoogipartiklite kasutamist ja nende tähenduste varieerumist, võrreldes tulemusi suulises kõnes kasutatavate dialoogipartiklitega.

KIRJANDUS

Belmore, Nancy. Collot, Milena 1996. Electronic language: A new variety of English. – Computer-Mediated communication. Toim. Susan C. Herring. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co, 13–29.

Crystal, David 2011. Internet Linguistics: a student guide. New York: Routledge.

Crystal, David 2011. Language and the internet. Cambridge: Cambridge University Press.

Hakulinen, Auli 2003. Vielä nykysuomesta ja sen huollosta. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan? – Kielikello 1, 4–7.

Hakulinen, Auli; Karlsson, Fred 1979. Nykysuomen lauseoppia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hiidenmaa, Pirjo 2003. Suomen kieli – who cares? Helsinki: Otava.

Husu, Anna-Maija 1968. Myöntävä ja kieltävä vastaus hämäläismurteissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Hynönen, Emmi 2008. Keskustelufoorumit – ajatustenvaihtoa verkossa. Nuoret kielikuvassa: kouluikäisten kieli 2000-luvulla. Toim. Sara Routarinne ja Tuula Uusi-Hallila. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 186–190.

Hämäläinen, Simo 1976. Keskusteluinterjektiot kommunikaatioprosesseissa. Licensiaatintyö. Suomen kielen laitos. Joensuun yliopisto.

ISK = Iso Suomen Kielioppi 2004. Hakulinen, Auli; Vilkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta; Alho, Irja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden

Seura.

Kukko, Mirjami 2002. Tekstiviesti keskusteluna. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lepistö, Helena 1965. Myöntävä vastaus suomen murteissa. Pro-gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Lönnrot, Elias 1880. Finskt-svenskt lexikon. Sdnare delen, N-Ö. Helsinki: Finska Litteratur-Sällskap.

Lönnrot, Elias 1874. Finskt-svenskt lexikon. Sdnare delen, A-M. Helsinki: Finska Litteratur-Sällskap.

NS = Nykysuomen sanakirja 1996. Toim. Matti Sadeniemi. Porvoo: Söderström.

Raevaara, Liisa 1993. Kysyminen toimintana. Kysymys-vastaus-vieruspareista arkikeskustelussa. Lisensiaatintyö. Suomen kielen laitos. Helsingin yliopisto.

Silfverberg, Leena, Maarit Berg 2008. Kato hei: puhekielen alkeet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Silversten, Michael 1976. Shifters, verbal categories and cultural description. – Meaning in anthropology. Toim. Keith H. Basso & Henry A. Selby. Albuquerque: School of American Research, 11–57.

Sorjonen, Marja-Leena 1999. Dialogipartikkelien tehtävistä – Virittäjä 4, 170–195.

Sorjonen, Marja-Leena 1988. Mm ja joo – taustapalautettako vain? Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä. Toimit. Lea Laitinen. Helsinki: Yliopistopaino, 209–231.

Strenström, Anna-Brita 1984. Questions and responses in English conversation. Lund Studies in English. Malmö: Gleerup.

Suomi24;

www.suomi24.fi, keskustelu.suomi24.fi

Vaadatud 01.02.2014–14.05.2014

Tunkelo, Eemil Aukusti 1945. Myöntävästä vastauksesta. Virittäjä 49.

Tunkelo, Eemil Aukusti 1948. Myöntävästä vastauksesta II. Virittäjä 52.

Twitter;

support.twitter.com/articles/215585

Vaadatud 10.05.2014.

Viinikka, Jenni, Eero Vuotilainen 2013. Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta. – Kielikello 3, 18–20.

Vauras, Ilmari 2006. Kuvakirjoituksen jälleensyntymä – tunneikonit kirjoitetussa puhekielisessä keskustelussa. Pro -gradu tutkielma. Turun yliopisto.

DIALOGIPARTIKKELIT RAKKAUS- JA SOTATEEMAISSA VERKKOKESKUSTELUISSA

Tiivistelmä

Tämän kandidaattitutkielmän tarkoituksena on tutkia nettifoorumin kautta suomen kirjoitettua puhuttua kieltä. Tutkimuksen tavoitteena on tutkia ja kuvata suomen kielen dialogipartikkelien käyttöä rakkaus- ja sotateemaisissa verkkokeskusteluissa. Tutkimuksen aineisto on kerätty nettifoorumilta Suomi24 joulukuussa 2013 (01.12.2013–31.12.2103).

Tutkimus antaa yleiskuvan dialogipartikkeleiden käytöstä, eniten käytetyistä dialogipartikkeleista ja muista partikkelimaisista sanoista sekä interjektoista, joita käytetään suomen verkkokielessä. Eniten käytettiin suomen verkkokielessä dialogipartikkeleita *no*, *niin*, *kyllä* ja *joo*.

Ensimmäisessä luvussa esitellään suomen kirjoitetun ja puhutun kielen monimutkaista suhdetta. Sen lisäksi kuvataan verkkokieleen ominaisuuksia ja elektronisen viestintäkanavan rajoituksia.

Toinen luku keskittyy suomen kielen dialogipartikkeleihin. Esitellään suomen kielen dialogipartikkeleiden tutkimuksen historia ja annetaan yleiskuvaus suomen kielen dialogipartikkeleiden funktioista, merkityksistä ja ryhmittelystä.

Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen aineistoa ja tuloksia. Suomen nettikielessä on dialogipartikkelien käyttö yleistä. Dialogipartikkeleiden avulla ilmaisevat keskustelijat suhtautumista ja asenteita edelliseen vuoroon. Foorumissa on paljon keskusteluja, joissa pärjätään hyvin ilman dialogipartikkeleita, mutta usein päättävät keskustelijat niitä silti käyttäen.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karmen Kaljula (sünnikuupäev: 21.01.1991), annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Dialogipartiklid armastuse- ja sõjateemalistes netivestlustes“, mille juhendaja on Hanna Jokela.

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 21.05.2014